

RECENZE / BOOK REVIEW

Rainer HERMANN: *Konečná stanice Islámský stát? Selhání státu a náboženská válka v arabském světě.*

Praha 2016: Academia, 116 s. ISBN: 978-80-200-2607-1

Problematicke islámského terorismu, džihádismu a samozvanému Islámskému státu je v poslední době v literatuře věnována nemalá pozornost, čemuž se s ohledem na současné dění nejen na Blízkém východě, ale v rámci arabského a islámského světa jako takového nelze divit.¹ Jednou z těchto publikací je i kniha německého autora Rainera Hermanna,² jejíž český překlad vyšel v letošním roce v Edici 21. století Nakladatelství Academia.

Předkládaná publikace se zabývá, jak její podtitulek zní, selháním státu, jeho návazností na náboženskou válku v arabském světě a fenoménu Islámského státu. Kniha na první pohled zaujme dvěma rysy. Prvním z nich je vizuální hledisko. Obal knihy je černý s bílými popisky. Nad nápadnou stylovou podobností s vlajkou Islámského státu můžeme jen přemítat, jestli to byl účel, nebo je to jen shoda náhod. Druhou věcí, kterou kniha upoutá ihned pozornost, je její nevelký rozsah.

Předložená kniha nepředstavuje klasický akademický text, autor ani nikde v knize netvrdí, že by jeho ambicí bylo vytvoření vědeckého odborného textu. Publikaci bychom tak mohli spíše zařadit do kategorie textů populárně naučných, popřípadě populárně vědeckých, od čehož se následně výsledná podoba knihy odvíjí. Autor v knize sice pracuje s tezí, která ve zkráceném rozsahu zní: „*Selhání státu v minulosti vede v přítomnosti k jeho rozpadu. Ten vytváří prostor pro „Islámský stát“ a rozpoutává „třicetiletou válku Arabů“*“ (str. 11), další výzkumné otázky, hypotézy, stejně jako zmínky o metodologii či původu zdrojů v textu ale z důvodů výše zmíněných nenalezneme. Hermann tak například několikrát hovoří o rozpadlých státech, s žádnou konkrétní

¹ Jako příklady lze uvést knihy *The Islamic State: A Brief Introduction* od Charlese R. Listera; *Unmasking Islamic State: Revealing Their Motivation, Theology and End Time Predictions* od Patricka Sookhdeo; *The ISIS Apocalypse: The History, Strategy, and Doomsday Vision of the Islamic State* od Williama McCantse – která vyšla i v českém překladu. V českém prostředí se podobnou tematikou zabývají například Břetislav Tureček v knize *Blízký východ nad propastí - cesta od orientálních diktatur ke svobodě a zase zpátky* nebo Ondřej Beránek a Bronislav Ostřanský v publikaci *Islámský Stát: Blízký východ na konci časů*.

² Reiner Hermann (*1956) je vystudovaný ekonom a islamolog. Pracuje jako politický redaktor deníku *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, kde se dlouhodobě zaměřuje na oblast islámského a arabského světa. Působil rovněž jako korespondent v Istanbulu a v Abú Dhabí. Reiner Hermann je autorem několika knih týkajících se blízkovýchodní problematiky. Recenzovaná „*Konečná stanice Islámský stát*“ z roku 2015 je zatím poslední z nich (Frankfurter Allgemeine Redaktion 2016).

teorií rozpadu státu ale nepracuje. Nelze si rovněž nevšimnout absence odkazového aparátu, jako tomu bývá obvyklé u odborných akademických textů.

Ze stylu textu je celkově patrné, že Hermann nepochází z akademického prostředí, nýbrž z prostředí žurnalistického. Samotná kniha je pak napsána informativním, empiricko-deskriptivním přístupem.

Text knihy se skládá ze šesti kapitol rozdělených do několika dílčích částí, jejichž názvy ale ne vždy obsahově odpovídají textu pod nimi. První a poslední kapitoly tvoří úvod a závěr. Po kapitolách následuje bibliografie, jmenný rejstřík a poznámka českých překladatelů týkající se transkripce a přepisu arabských jmen a názvů. Součástí knihy jsou i dvě mapy.

První kapitola nazvaná „*Žádné jaro v Arábii*“, plní funkci úvodní kapitoly a to nejen z početního hlediska, ale i tematicky. Čtenář je zde uveden současně politické situace na Blízkém východě. Jako klíčové datum v dějinách (nejen) Islámského státu Hermann uvádí 4. července 2014, kdy se na veřejnosti poprvé objevil Abú Bakr al-Baghdádí, vůdce IS a samozvaný chalífa (str. 9). Hermann zde v rámci knihy poprvé zmiňuje myšlenku, kdy události arabského jara přirovnává k událostem, se kterými se před několika stoletími potýkala Evropa. Rovněž tvrdí, že to, co mylně nazýváme jarem, je ve skutečnosti zlom měnící stávající systém na nový, teprve vznikající. S novým uspořádáním se pochopitelně pojí i vznik nových aktérů, přičemž předmět této publikace, Islámský stát, je tím nejdůležitějším z nich.

V druhé kapitole se Rainer Hermann zabývá „*Selháním státu*.“ Autor zde rozebírá jednotlivé příčiny a jejich vzájemnou provázanost, které vedly k bezúspěšné situaci a které vyústily v roce 2011 ve vypuknutí protestů. Vinu za současnou situaci připisuje několika faktorům, přičemž za ty nejdůležitější považuje politické důvody, jako nedemokratická zřízení se všemocnými elitami, a důvody demografické, konkrétně živelnou porodnost a vysokoprocenní zastoupení mladé generace v populaci. Hermann tyto události dává opět do souvislosti s dějinami na evropském kontinentu. Tentokrát používá analogie s revolučními roky 1848 a 1989.

Tématem třetí kapitoly je „*Rozpad státu*.“ Hermann ihned v úvodu kapitoly uvádí, že na Blízkém východě funkčnost a obliba stávajícího řádu neustále klesá, což posiluje nestátní aktéry, kteří nabízejí vůči stávajícímu systému lákavou alternativu. V této kapitole autor stručně představí situaci v nejvýznamnějších, popřípadě nejproblémovějších zemích, tedy v Libyi, Jemenu, Tunisku, státech Perského zálivu, Egyptě, Iráku a Sýrii. K posledním dvěma jmenovaným se autor posléze na konci kapitoly vrací a podrobuje je detailnější analýze, přičemž neopomine ani vnitřní ani vnější faktory a aktéry, kteří se jakkoliv angažují v konfliktech probíhajících v těchto státech. Hermann rovněž uvádí některé klíčové události, které ovlivnily průběh konfliktů.

Na tento text plynule naváže stať týkající se samotného Islámského státu. Hermann se tomuto uskupení věnuje z mnoha úhlů, od první myšlenky utvoření „islámského státu“, jeho propojenosti s jinými islamistickými organizacemi, přes důvody, které vedou k jeho šokujícímu vojenskému úspěchu a konče mnohdy hrůznými praktikami, prostřednictvím kterých si islamisté na dobytém území vynucují poslušnost obyvatel, respektive teroru, jaký využívají vůči „nevěřícím.“ V této kapitole je rovněž nastíněna ideologická podstata Islámského státu a za pozornost určitě stojí i rozkrytí hierarchické struktury IS. Své místo v této kapitole mají rovněž aktéři, kteří vedou proti Islámskému státu válku, a to nejen tzv. koalice pod vedením USA, ale i Írán a Kurdové. Hermann se zde z pozice situace znalého autora pozastavuje nad ambiciózním plánem prezidenta Obamy, že „*IS nemá být jen oslaben, ale zcela zničen*“ (str. 76).

V předposlední kapitole s názvem „*Třicetiletá válka Arabů*“ se Hermann vrací k již zmíněné paralele mezi evropskou třicetiletou válkou a událostmi v arabském světě. Souboj mezi katolíky a protestanty dává on a jím citovaný turecký exprezident Gül do souvislostí se současným bojem mezi sunnity a šíity. Hermann rovněž parafrázuje Huntingtona, když tvrdí, že v současnosti nejsme ani tak svědky středu mezi civilizacemi jako střetu v rámci civilizace jedné – islámské (str. 87). Hermann se posléze zamýšlí a porovnává situaci v Evropě v době během a po třicetileté válce s nynějším muslimským světem. Kapitola týkající se střetu sunnitů a šíitů rovněž nemůže být ochuzena o analýzu nepřátelství mezi Saúdskou Arábií a Íránem, jakožto hlavních představitelů obou větví islámu, a jejich zájmy a roli v boji s IS. Hermann otevřeně tvrdí, že Saúdská Arábie a Írán vedou v Sýrii zástupnou válku (str. 35). Poslední část této kapitoly je věnována roli a vlivu dalších aktérů, konkrétně Turecku, USA a Rusku.

V závěrečné kapitole Rainer Hermann shrnuje nejdůležitější poznatky z knihy a zabývá se otázkou, co by nastalo v okamžiku, kdy by byl IS skutečně zničen.

Autor se snažil problematiku současného Blízkého východu pokrýt co nejobsáhleji, aby čtenářům nabídl co možná nejplastičtější a nejobjektivnější background a představení situace, které mimo jiné vedly ke vzniku Islámského státu. Vzhledem ke složitosti blízkovýchodní situace, k tomu, že kořeny dnešního džihadismu musíme hledat již v polovině dvacátého století, a vzhledem k tomu, že rozsah knihy není nikterak obsáhlý, tak se autor tohoto úkolu zhostil chvályhodně a v rámci možností podal vyčerpávající přehled o tom, co se na Blízkém východě děje. Hermann si zároveň v průběhu psaní uchoval neutrální a objektivní postoj, bez skrupulí kritizuje kroky jak západních zemí v čele se Spojenými státy, tak zemí Blízkého východu.

Vyzdvihnout se rovněž musí, že po přečtení knihy získá čtenář povědomí jak o rozdílech mezi evropským a arabským politickým zřízením, tak i o tom, jakou roli v politickém a společenském zřízení arabských zemí hraje islám.

Jednu z mála slabin knihy vidím v absenci odkazového aparátu v textu, což neumožňuje zpětné dohledávání a vystopování informací. Ovšem, jak již bylo zmíněno za

začátku této recenze, nejedná se o vysloveně akademickou publikaci, proto se chybějící odkazy snad dají tolerovat.

Další slabostí, za kterou ovšem Rainer Hermann nemůže, je (ne)aktuálnost textu. Autor se samozřejmě snažil napsat knihu co nejaktuálněji, ovšem vydání knihy, natož pak její překlad do českého jazyka zabere nějaký čas. S ohledem na nestálou situaci v oblasti Blízkého východu pak dochází k tomu, že poznatky a informace týkající se například rozlohy území spadajícího pod vládu Islámského státu, počty obětí konfliktu či počty uprchlíků jsou již naprosto odlišné. Stejně tak byl rozšířen seznam teroristických útoků, který byl proveden ve jménu IS. V samotném závěru knihy je zmíněn „pouze“ útok na pařížskou redakci satirického časopisu Charlie Hebdo z ledna 2015. Jsem přesvědčena, že pokud by kniha již nebyla dokončena, autor by zcela jistě neopomněl zmínit například útok na pařížský hudební klub Bataclan z listopadu téhož roku, o incidentu z Nice z letošního července nemluvě.

Celkový dojem z knihy je pozitivní, text je smysluplný a napsaný čtivým stylem a srozumitelným jazykem. Kniha uceleným vyčerpávajícím způsobem představuje velké množství poznatků, které v současnosti o Islámském státu máme. S ohledem na krátký rozsah publikace v textu nejsou vysloveně slabá místa, která by bylo možné vynechat. Autor se vyhnul takzvané slovní vatě, výsledný text je tedy věcný, stručný a jasný. I na první pohled zbytečné životopisy vůdců IS mají v knize své místo.

Ačkoliv jak již bylo několikrát zmíněno, *Konečná stanice Islámský stát? Selhání státu a náboženská válka v arabském světě* není odborným textem, tak jsem přesvědčená, že by tato kniha mohla zaujmout i čtenáře z akademické obce, nejen běžnou čtenářskou veřejnost.

Navzdory výše zmíněným pozitivům ale musím konstatovat, že kniha ve čtenáři zanechá rozporuplné, spíše až pesimistické pocity a to nejen kvůli samotné problematice, ale i jak Hermann naznačuje, kvůli neřešitelnosti situace. Problémy na Blízkém východě jsou mnohem hlubší, než se může na první pohled zdát.

Doplňkový zdroj

Frankfurter Allgemeine Zeitung, 2016. Redaktion. Rainer Hermann. Dostupné z: <http://www.faz.net/redaktion/rainer-hermann-11123673.html>

Zmíněné publikace

- Beránek O. a Ostránský, B. 2016. *Islámský Stát: Blízký východ na konci časů*. Praha: Academia.
- Lister, C. R. 2015. *The Islamic State: A Brief Introduction*. Washington D.C.: Brookings Institution Press.
- McCants, W. 2015. *The ISIS Apocalypse: The History, Strategy, and Doomsday Vision of the Islamic State*. New York: St. Martin's Press.
- Sookhdeo, P. 2016. *Unmasking Islamic State: Revealing Their Motivation, Theology and End Time Predictions*. Virginia: Isaac Publishing.
- Tureček B. 2016. *Blízký východ nad propastí - cesta od orientálních diktatur ke svobodě a zase zpátky*. Praha: Knižní klub.

Hana Voltrová
Fakulta filozofická ZČU
Plzeň